

demokratické pravice od roku 1989 do současnosti. Petr Sokol (Katedra politologie FSV UK) se ve svém příspěvku *Mládežnické organizace pravicových stran v EU* zaměřil na fenomén celoevropských mládežnických organizací a na jejich ideologickou příslušnost.

Třetí tematický blok konference byl věnován vymezení pozice konzervativně-liberálních a křesťanských stran v politickém systému ČR. Blok byl primárně koncipován jako prostor pro reflexi tohoto tématu ze strany zástupců jednotlivých subjektů českého stranického spektra. David Šeich (ODS) se ve svém příspěvku *Pozice konzervativně-liberálních a křesťanskodemokratických stran na české politické scéně* věnoval klasifikaci stran české pravice a pravého středu z hlediska příslušnosti k jednotlivým ideovým proudům. Zpochybnil do značné míry deklarovanou pravicovost nejen KDU-ČSL, kterou označil jako „konzervativně křesťansko sociální“ subjekt, čímž reflektoval poměrně obtížné posouzení dominantní ideové orientace tohoto subjektu. Ve svém příspěvku do jisté míry zpochybnil i pravicovost US, kterou označil za stranu, zastávající liberální hodnoty a blížíci se spíše politickému středu. Martin Plíšek (KDU-ČSL) se ve svém příspěvku *Vliv opoziční smlouvy na vztah ODS a stran Čtyřkoalice* v retrospektivním pohledu dotkl motivů, které provázely vznik tzv. opoziční smlouvy a shrnul vývoj české pravicové stranické scény na pozadí geneze Čtyřkoalice. Petr Jančálek (DEU) přednesl krátký shrnující příspěvek na téma *Důvod vzniku a postavení DEU*. Jestliže tyto příspěvky obsahovaly, přes evidentně převažující tendenci autorů o komplexnější a méně „stranický“ pohled, řadu prvků, které měly své kořeny spíše v politické sféře, poslední příspěvek tohoto bloku téma opět přesunul zpět na politologickou rovinu. Ladislav Mrklas (Katedra politologie FSV UK) nazval svůj příspěvek *Malá politologická reflexe postavení konzervativně-liberálních a křesťanskodemokratických stran v politickém systému ČR*. Tento příspěvek se tematicky věnoval

několika základním problémům. Mrklas jednak zhodnotil hlavní tematické okruhy politiky české pravice v 90. letech, dále se věnoval zařazení jednotlivých českých pravicových stran do příslušných stranických rodin, přičemž jako hlavní kritéria pro toto zařazení použil sebereflexi stran samotných, jejich postavení z hlediska struktury nejdůležitějších konfliktních linií v české politice, ideologickou orientaci voličů těchto stran a příslušnost k mezinárodním stranickým internacionálám. ODA, ODS a US podle Mrklase stojí mezi rodinami konzervativních a liberálních stran, KDU-ČSL pak představuje středově orientovanou členku rodiny křesťansko-demokratických stran. U DEU je zařazení problematické, Mrklas použil pro její zařazení specifickou rodinu českých „radikálně-antikomunistických“ stran.

Konference přispěla k bližšímu poznání vývoje, kterým prošly evropské konzervativně-liberální a křesťansko-demokratické strany na přelomu druhého a třetího tisíciletí, popsala dopad řady nových témat na jejich identitu a analyzovala postavení demokratických pravicových stran v systémech politických stran v západní a střední Evropě. Jednotlivé příspěvky rovněž dokumentovaly, k jakým posunům došlo v posledních pěti letech na poli výzkumu fenoménu evropských konzervativně-liberálních a křesťansko-demokratických stran.

Jakub Šedo

Český pohled na budoucí podobu EU

Po ustavení Senátu se v naší parlamentní praxi objevil institut veřejných slyšení Senátu jako takového a jeho výborů. Zatím posledním výborovým slyšením je to, které pod názvem „Český pohled na budoucí podobu EU“ uspořádal 1. listopadu 2001 senátní výbor pro evropskou integraci.

Jednání zahájil předseda výboru senátor **Jiří Skalický**. Na základě výzvy summitu v Göteborgu by měly členské i kandidátské země informovat belgické předsednictví o průběhu národní debaty o budoucnosti Evropské unie (dále jen „EU“). K oživení, možná dokonce i k vyvolání takové diskuse u nás pořádá výbor veřejné slyšení, v jehož první části by měly své pohledy prezentovat parlamentní politické strany, a v části druhé by měla odeznít vystoupení mimo Parlament stojících odborníků.

Jako první vystoupil za vládní ČSSD ministr zahraničních věcí **Jan Kavan**. ČSSD označil za proevropskou stranu považující EU za jednu z rozhodujících sil v celosvětovém kontextu, čehož dokladem jsou i rezoluce jejího XXX. sjezdu. Sjezdové rezoluce podporují vstup ČR do EU v první vlně rozšiřování, tzn. s výhledem na účast ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004. EU považují za společenství rovnoprávných států, mezi nimiž má své místo i ČR. Výhody z členství, např. zmenšování sociálně ekonomických rozdílů mezi domácími regiony, daleko převyšují eventuální negativní dopady. Ekonomická integrace Evropy nicméně musí být doprovázena integrací politickou a bezpečnostní, tzn. posilováním demokratických a federativních prvků při zajištění národní a kulturní svobody. Znamená to mj. posílení Evropského parlamentu (dále jen „EP“) a Komise, resp. komunitární spolupráce vůbec. Diskuse o delimitaci kompetencí a Ústavě EU by spolu s její demokratizací mohly přispět k posílení evropské identity. Za tím účelem však EU nesmí stagnovat, naopak musí kombinovat rozšiřování s prohlubováním.

Přístup KSČM prezentoval poslanec **Jiří Maštálka**. Cílovou podobu EU definoval adjektivy bezpečná, mírová, otevřená, spolupracující, funkční a sociální. Evropská bezpečnost by měla být založena na respektu k mezinárodnímu právu, spolupráci s OSN a OBSE, jejichž pomocí lze Evropu otevírat např. také vůči Rusku, a nikoliv opevňovat. Fungování

EU by mělo být limitováno výčtem komunitárních kompetencí, garantujícím svébytnost národních států, byť může jít o svébytnost v rámci federace. Tomu neprotiřečí důraz na společnou zahraniční politiku, spíše naopak. Pro KSČM je nicméně podstatné také dodržování minimálního sociálního standardu – bez něj by evropská myšlenka nebyla úplná. Závěrem řečník konstatoval, že národní zájem ČR nelze obhájit mimo rámec EU.

Jako třetí vystoupil stínový ministr zahraničí ODS poslanec **Jan Zahradil**. Klíčovou otázkou, totiž zda do EU vůbec vstoupit, považuje za dávno zodpovězenou. V zásadě totiž platí i o okamžiku a podmínkách vstupu. Preferována byla rychlost; podmínky jsou definovány EU mj. v sadě přechodných období limitujících realizaci základních svobod. Za ODS odmítl federalizaci EU v dimenzích fiskální, právní a politické unie; bližší je mu model konfederací. Za přitakání tomuto směru považuje i závěry summitu v Nice. Podobné hlasy, včetně zakotvení možnosti vystoupení z EU, se ozývají např. i z německé CDU. Rozšiřování EU nelze jednoduše kombinovat s jejím prohlubováním, naopak vzroste tlak na větší flexibilitu jak diferencovaných forem spolupráce, tak rozhodovacích mechanismů. Myšlenka lineárního vývoje je bezesporu překonaná i pokud jde o nevyhnutelnost prohlubování EU, není si tedy třeba zoufat nad zachováním významného veta národních států. Smluvní základ EU by měl být stručný a jasný, tedy přesný opak Charty základních práv a svobod. Pokud jde o instituce, exekutivou by měla být Rada EU s Komisí jako „sekretariátem“. Vzhledem k problematickému definování evropské identity se EP těžko stane parlamentem v obvyklém smyslu slova, není proto příliš žádoucí jej posilovat. Přes počáteční odpor si řečník osvojil myšlenku druhé komory delegované národními parlamenty, a to dokonce druhé komory velmi silné, třeba i s právem vetovat rozhodnutí Evropského soudního dvora (dále jen „ESD“).

Podle senátora **Josefa Zieleniece**, stínového ministra zahraničí Čtyřkoalice, nelze zapomínat na hodnotová východiska integrace Evropy jako kulturní reality. Individuální svoboda a lidská práva jsou jednou stranou mince, politicko-liberální uspořádání státního života a volný trh stranou druhou. Globalizace umocňuje vědomí společné identity Evropanů a současně je stimuluje k aktivitě ve světové politice v roli rovnoprávného partnera a spojence USA. Ekonomické síle EU musí odpovídat síla politická; k tomu má mj. přispět reforma institucí. Při jejím koncipování je však třeba zohledňovat jak princip efektivity, tak princip demokratičnosti. Demokratický deficit EU (technokratické kompromisy) je v dlouhodobém horizontu překážkou formování evropské identity. Závěrem se řečník vyslovil pro posilování komunitárních rozhodovacích procedur spojených s jasnějším provázáním rozhodování voličů a orgánů EU.

Po úvodních vystoupeních následoval blok dotazů a odpovědí, v jehož rámci byl např. specifikován pojem národních zájmů, poslanec **Zahradil** upřesnil svou myšlenku veta evropského senátu vůči takovým rozhodnutím ESD, jež by vykládala vágní ustanovení ústavních dokumentů v neprospěch členských států atd.

Veřejné slyšení pokračovalo vystoupeními pozvaných odborníků. S tématem „*Dosavadní evropská diskuse o budoucnosti Evropy*“ vystoupila **Lenka Rovná** z Fakulty sociálních věd UK. Summit Evropské rady v Nice přijal mj. deklaraci o budoucnosti EU, v níž vyzývá k diskusi o budoucnosti Evropy, která by se měla týkat vztahu EU a jejích členských států, statutu Charty základních práv a svobod, zjednodušení základních smluv a role národních parlamentů. To vše má vést k posílení demokratické legitimacy EU. Prvním významným debatérem se stal německý ministr zahraničí **Joschka Fischer**, podle jehož soudu je úkolem EU integrovat země střední a východní Evropy; k tomu je třeba dokončení

politické integrace, resp. evropské federace. Fischer doporučil vytvoření dvoukomorového parlamentu s jednou komorou volenou národními parlamenty a druhou komorou zastupující paritně či proporcionalně státy. Rada EU by se spolu s Komisí proměnily ve vládu, vedle níž by stál přímo volený prezident. Poněkud odlišný je názor kancléře Gerharda Schrödera. Dvoukomorový parlament by sestával ze současného, avšak posíleného EP a druhé komory, jež by vznikla transformací Rady EU; exekutivou by měla být Komise. Kompetence EU je třeba stále poměřovat principem subsidiarity. Výraznější přihlášení se k federaci národních států a evropské ústavě je možné zaznamenat ze strany Jacquese Chiraca a Lionela Jospina, jež mj. uvažuje o vytvoření permanentní konference národních parlamentů. Naopak Tony Blair se blíží spíše pólu mezivládní spolupráce, což je ovšem mnohem více než jen zóna volného trhu. Garancí zachování národních zájmů by mj. měla být druhá komora obsídaná národními parlamenty. Evropa má být supervelmocí, nikoliv superstátem. Kromě osobností již uvedených se do diskuse zapojili i státníci zemí Beneluxu, Švédska či Itálie. Obecná shoda panuje na redefinování úlohy evropských institucí zakotvené v ústavním dokumentu. Projekt federace národních států se jeví být mezičlánkem mezi federalismem Schröderovým a mezivládním akcentem Blairovým; v budoucnu nicméně bude třeba používané pojmy jasně vymezit.

Josef Kreuter, bývalý velvyslanec při EU, referoval na téma „*Jakou úlohu hrají národní zájmy v současné diskusi o budoucí podobě EU*“. Diskuse o budoucnosti EU je totiž samozřejmě ovlivněna střetáváním zájmů států a v jejich rámci i politických stran, které v minulosti EU považovaly za další nástroj k prosazení svých vlastních cílů. V současnosti můžeme rozlišit přístupy německý, francouzský, britský a malých států. Německo je země se zájmy evropskými, která je svou vlastní historií zainteresována na federalizaci

EU. Naproti tomu má Francie „planetární vidění světových problémů“; jinak vnímá ve světovém kontextu Evropu a své místo v ní. Podobně i Velká Británie má tisíciletou historii a celosvětové zájmy, nicméně je vůči EU poněkud distancovanější. Malé země nejsou homogenní skupinou: některé jsou zainteresovány na posilování nadnárodních prvků (Benelux), jiné jsou podstatně rezervovanější (Dánsko). Rozšiřování EU s sebou přineslo výraznější heterogenitu zájmů. Tím je také komplikováno úsilí stát se po ústupu Ruska ze střední Evropy globálním hráčem. Proto je zahraniční politika založena na mezivládní spolupráci uvolňující Francii a Velké Británii ruce.

Dalším řečníkem byl **Petr Drulák** z Ústavu mezinárodních vztahů s příspěvkem nazvaným „*Reforma institucí a otázka kompetence*“. Institucionální rámec EU má odpovídat požadavkům demokratičnosti, efektivity a otevřenosti integračního procesu. Vypořádat se je třeba s dostačivostí stávajících institucí jak v podmínkách rozšíření, tak narůstajících kompetencí. Celá diskuse má dimenzi strategickou (struktura institucí a jejich vztah k členským státům) a operativní (zastoupení států v orgánech a jejich vzájemné vztahy). Prolínají jí přístupy komunitární, krystalicky vyjádřený pouze u EP, a mezivládní, ztělesněný zejména Radou EU. Komunitární přístup posiluje Komisi a – jako terapie demokratického deficitu – EP, přístup mezivládní naopak Radu EU a národní parlamenty. Oba přístupy mají dopad také na rozdělení kompetencí EU a členských států. Jakýmsi kompromisem je koncipování evropských politik na mezivládním základu.

Poslední dva tematické bloky byly věnovány evropské ústavě a roli parlamentů. **Jiří Zemánek** z Právnické fakulty UK přednesl referát na téma „*Eventuality přijetí Ústavy EU*“. Jestliže se dosavadní mezivládní konference zabývaly otázkami vnitřního trhu a dílčími politikami EU, před tou příští je úkol vypořádat se s budoucností této instituce. Pro-

hlubuje se totiž napětí mezi úkoly a pravomocemi evropských orgánů, které bylo dlouho tlumeno extensivní soudní interpretací základních smluv. Rovněž jejich novelizování Jednotným evropským aktem a dalšími revizemi je problematické vzhledem ke komplikovanému vnitrostátnímu projednávání. Za konstituční principy řečník označil např. ty, jež se týkají vlastností komunitárního práva, evropského občanství, posílené úlohy EP apod. Jde tak vlastně i o to, zda ústava má být pouze kodifikací existujících principů, anebo zda má být něčím více. Podle odpovědi na tuto otázku lze rozlišit přístup usilující o pouhé zjednodušení smluv, další přístup odlišující zásadní a ostatní ustanovení, přičemž vnitrostátního projednávání by bylo třeba pouze u změn zásadních, a konečně přístup třetí umožňující různý stupeň integrace tím, že by dokumenty prohlubující EU vázaly pouze státy, jež si přeji být jimi vázány.

Lenka Pítrová z Parlamentního institutu referovala jednak o „*Chartě základních práv a svobod*“, jednak o „*Úloze parlamentů*“. Podle jejího soudu je podoba Charty výsledkem kompromisu. Garance lidských práv nicméně ESD formuloval již začátkem 80. let; o vytvoření jejich katalogu usiloval EP již v roce 1973 a v řadě následujících deklarací, přičemž v roce 1989 již v tomto katalogu spatřoval základ budoucí Ústavy. V revizích základních smluv se objevily odkazy na Evropskou úmluvu, jakož i na konstitutivní hodnoty EU (čl. 7 SEU). Při rozhodování mezi ratifikací Evropské úmluvy a zpracováním vlastní charty byla dána přednost druhé možnosti; její realizací byl pověřen zvláštní konvent, složený mj. z národních parlamentářů. Charta vcelku neobvykle propojuje základní práva, rozšířená ve srovnání s Evropskou úmluvou např. o garance lidské důstojnosti, s právy sociálními. Sociální práva, tj. práva subjektivní, byla odlišena od sociálních principů, tj. programových vět. Charta je doplněna přílohou, jež je vlastně komentářem jednotli-

vých ustanovení snažícím se mj. překlenout možné rozpory mezi ESD a Evropským soudem pro lidská práva. Jakkoliv je Charta dosud „jen“ deklarací, předpokládá se její právní závaznost.

Pokud jde o druhé téma, platí, že vztah mezi posílením, resp. marginalizací EP a národních parlamentů není jednoznačný a jednosměrný. Vývoj v 80. letech vedl k oslabení národních parlamentů bez kompenzace v podobě posílení EP. Od Maastrichtu jsme svědky procesu reparlamentarizace na obou úrovních. Modely působení národních parlamentů jsou různé, přecházejí nicméně z oblasti prvního pilíře do dalších dvou, a to nejen v podobě kontroly dokumentů, ale ve vládou zprostředkovaném zapojení se do činnosti Rady EU.

Posledním řečníkem byl **Štěpán Pecháček** z Parlamentního institutu s příspěvkem nazvaným „*Evropský parlament a evropské politické strany*“. Poslední mezivládní konference se zabývala převážně statutem Komise a Rady EU; EU je ostatně podle řečníkova soudu dosud exekutivním seskupením. V souvislosti s EP se nicméně otevřela diskuse o legitimitě evropských orgánů a EP samotného; jeho posilování je výrazem komunitárních tendencí. Před summitem v Nice se diskutovalo o postavení politických stran na evropské úrovni, resp. o jejich financování. Komise navíc ve shodě s EP navrhovala volbu části poslanců EP v celoevropském volebním obvodu, čímž by se zdůraznilo přímé zastupování evropského lidu, a nikoliv lidu členských států.

Po posledním vystoupení následovala diskuse, v jejímž průběhu např. **Jiří Musil** demonstroval pomocí statistických dat proces homogenizace západoevropských společností, bez něž podstatu integrace nepochopíme, **Š. Pecháček** rozlišil politické frakce v EP od federací evropských stran atd. Jednání ukončil senátor **Skalický** oceněním dialogické formy vystoupení politiků a zajímavých podnětů ze strany odborné veřejnosti.

Ze stenoáznamu veřejného slyšení, jež podle soudu autora této zprávy zcela splnilo svůj účel, tj. propojilo politický a odborný diskurs na dané téma, bude pořízen pracovní materiál jsoucí zájemcům k dispozici v sekretariátu pořádatelství výboru.

Jan Kysela

Aktuální problémy slovenského parlamentu

Dne 8. 10. 2001 uspořádala Kancelář Národní rady Slovenské republiky, sdružení Občianske oko a Nadace Konráda Adenaura konferenci nazvanou „Aktuálne problémy slovenského parlamentu“. Konference se dělila do tří bloků. Konference s mezinárodní účastí navázala na tradici obdobných politologických setkání aktivních politiků s politiky a novináři v příjemném prostředí starého sídla Národní rady v Bratislavě. Výstupy z konference budou prezentovány ve sborníku.

V prvním bloku „*Poslanec a konflikt zájmů*“ vystoupili s hlavními referáty předseda ústavně právního výboru Národní rady Slovenska Ladislav Orosz, který hovořil na téma Práce na ústavní a zákonné úpravě konfliktu zájmů, a poslanec Poslanecké sněmovny ČR Zdeněk Koudelka, který vystoupil k tématu konfliktu zájmů veřejných činitelů a její navrhované úpravy v ČR. Ve vzájemném srovnání byly popsány právní úpravy střetu zájmů v obou státech. Základní odlišnost spočívá v tom, že na Slovensku má tato úprava ústavní základ, který umožňuje vyvození sankce za porušení stanovených pravidel ve formě ztráty příslušné veřejné funkce. Navrhovaná změna slovenské úpravy se též týká významného rozšíření úpravy konfliktu zájmů na činitele územních samospráv. Debata byla i o vládním návrhu v ČR zakázat výplatu odměn pro poslance a senátory – členy řídicích, dozorčích a kontrolních orgánů právnických osob, zřízených